

Nr 29.

Bevillningsutskottets betänkande i anledning av väckta motioner om rätt för de i riksdagen representerade partierna att stämpelfritt erhålla ett exemplar av varje för allmänna val upprättad röstlängd.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 323 av herr *Andrén* m. fl. och II: 283 av herr *Hjalmarson* m. fl. har hemställts, »att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära att sådana åtgärder vidtagas, att varje i riksdagen representerat parti erhåller ett exemplar av varje för allmänna val upprättad röstlängd, fri från stämpel».

Beträffande motiveringen för det i motionerna framställda yrkandet får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionen II: 283.

Enligt 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften skall avskrift eller eftertryck av *röstlängd* beläggas med stämpel såsom »Avskrift, annan» till belopp av en krona för varje ark. Jämlikt § 3 förordningen den 7 december 1883 (nr 64) angående expeditionslösen beräknas lösen för avskrift eller eftertryck, som nu nämnts, till 2 kronor för varje ark.

Avskrift, eftertryck eller utdrag av *mantalslängd* stämpelbelägges lika med röstlängd eller sålunda med en krona för varje ark; dock att kommunerna befriats från skyldighet att erlægga stämpelavgift för avskrift, eftertryck eller utdrag av den egna kommunens mantalslängd. Enligt förordningen om expeditionslösen beräknas lösen för avskrift, eftertryck eller utdrag, varom nu är fråga, till 2 kronor för varje ark. Kommun, för vilken längden är upprättad, äger dock utfå sådan avskrift (eftertryck eller utdrag) efter en lägre tariff. Vidare har genom kungörelsen den 16 april 1948 (nr 184) i lösenförordningen införts en bestämmelse om att första exemplaret av avskrift, eftertryck eller utdrag av mantalslängd, som rekvireras av politiskt parti med representation i riksdagen, skall tillhandahållas utan lösen, varemot för varje ytterligare exemplar som rekvireras av sådant parti skall utgå lösen med 2 kronor för varje ark.

Enligt 56 § folkbokföringsförordningen skall länsstyrelsen i egenskap av länsbyrå för folkbokföringen föra tryckande register över bland annat befolkningen inom länet.

Där med hänsyn till förhållandena i viss stad synnerliga skäl därtill äro, må Konungen med stadens medgivande förordna att det tryckande regist-

ret, såvitt angår staden, skall föras hos den lokala skattemyndigheten. Sådant förordnande har meddelats beträffande städerna Göteborg och Malmö. I anslutning därtill ha mellan Kungl. Maj:t och kronan med riksdagens be-
myndigande (prop. 340/1946 och 213/1947) samt berörda båda städer träf-
fats avtal om de ekonomiska villkoren för registrens överförande till stä-
derna. Avtalen innebära i huvudsak att vederbörande stad skall till stats-
verket utgiva visst belopp, utgörande andel av anläggnings- och upplägg-
ningskostnaderna, samt att staden å sin sida skall äga att av statsverket
undfå gottgörelse för vissa årliga driftskostnader.

Enligt 2 § kungörelsen den 19 december 1947 (nr 944) angående folk-
bokföringen i Stockholm skall vad i folkbokföringsförordningen stadgas om
länsbyrå avse mantalsverket. Mellan kronan och Stockholms stad har emel-
lertid ännu icke träffats någon uppgörelse om stadens kostnader för man-
talsverket i dess egenskap av länsbyrå.

Jämlikt kungörelsen den 18 april 1947 (nr 186) om upprättande av röst-
längd för val till riksdagens andra kammare samt av kommunal röstlängd
åligger det lokala skattemyndighet att upprätta dylika längder. Jämlikt 2 §
nämnda kungörelse skall länsbyrån upprätta och senast den 12 juni till-
ställa den lokala skattemyndigheten stomme till röstlängd. Stommen skall
för varje område innehålla avtryck av det tryckande registret för alla där
mantalsskrivna personer, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en
ålder av tjuguettt år. Enligt särskild föreskrift skall uppgift om postadress
icke medtagas i avtrycken. Det åligger den lokala skattemyndigheten att i
stommen göra erforderliga anteckningar om rösträttshinder samt i övrigt
fullständiga röstlängderna.

I de föreliggande *motionerna* har anförts bland annat följande. De poli-
tiska partierna i vårt land hade vid val såväl till riksdagens andra kammare
som till kommunala representationer såsom ett av sina viktigaste hjälp-
medel för valarbetets genomförande använt avskrifter av de av myndighe-
terna upprättade röstlängderna. Dylika avskrifter vore i sedvanlig ordning
belagda med stämpel. På grund av röstlängdernas betydande omfattning
uppginge stämpelbeloppen till mycket stora belopp. I ett demokratiskt sam-
hälle, där utövanDET av rösträtten vore en av de viktigaste hörnstenarna,
syntes det vara en samhällets angelägenhet av första ordningen att under-
lätta partiernas genomförande av valarbetet. Den nu i vårt land rådande
ordningen medförde att partierna finge utgifter på många 10 000-tals kronor
för anskaffande av avskrifter av röstlängderna. De tekniska hjälpmedel,
som nu funnes, medgäve att avskrift av vallängder kunde ske till så relativt
begränsade kostnader, att man i detta sammanhang torde kunna ha rätt
bortse från dem. Direkta jämförelser mellan förhållandena i vårt land och
i andra länder kunde svårligen göras, då de tekniska förutsättningarna för
valen vore olikartade. Från förhållandena i våra grannländer kunde anmär-
kas, att i Finland förekomme endast en valsedel. Denna valsedel tillhanda-

hölles av statsmakterna utan kostnad för de politiska partierna eller väljarna. I Norge uppgjordes röstlängderna kommunvis, och där ankom det på de kommunala myndigheterna att besluta om tillhandahållande av avskrifter av desamma. Efter vad som vore upplyst hade de största kommunerna beslutat att av röstlängden, som där trycktes kostnadsfritt, ställa ett antal exemplar till de politiska partiernas förfogande. Inom vissa kommuner åter tillhandahölles avskrifter till mycket rimliga kostnader, varemot vissa smärre kommuner icke ansåge sig kunna göra avskrifter av röstlängderna, vilka emellanåt funnes endast i ett handskrivet exemplar. I dylika fall ställdes röstlängderna vanligen till förfogande för avskrivning. Den allmänna princip, som vore gemensam för de här som exempel nämnda åtgärderna vore sålunda, att det allmänna i en eller annan form bidroge till att förbilliga de politiska partiernas valarbete. Uppenbarligen skedde detta under motivering att partiernas genomförande av allmänna val i ett demokratiskt samhälle vore en det allmännas angelägenhet i sådan grad, att det allmänna i den mån som ansåges möjligt och lämpligt understödde detta arbete.

Efter därom i grundlagsenlig ordning framställd begäran har utskottet emottagit yttrande över motionerna från *statistiska centralbyrån*. Yttrandets innehåll återfinnes i en vid detta betänkande fogad *Bilaga*, till vilken utskottet får hänvisa.

Vid utskottsbehandlingen av motionerna ha byråchefen i statistiska centralbyrån A. Olsson, representanter för bondeförbundets, folkpartiets, högerens och socialdemokraternas partiorganisationer ävensom mantalsdirektören A. Haglind och kanslichefen N. Gottliebsson, de båda sistnämnda såsom representanter för mantalsverket i Stockholm, beretts tillfälle att inför utskottet redogöra för sina synpunkter på den föreliggande frågan.

Utskottet. För avskrift eller eftertryck av röstlängd skall enligt gällande bestämmelser erläggas stämpel med en krona och lösen med två kronor för varje ark. I de föreliggande motionerna har hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära att sådana åtgärder vidtagas, att de i riksdagen representerade partierna stämpelfritt erhålla ett exemplar av varje för allmänna val upprättad röstlängd.

Av den ovan lämnade redogörelsen framgår, att genom kungörelsen den 16 april 1948 (nr 184) vidtagits sådan ändring i förordningen angående expeditionslösen, att första exemplaret av avskrift, eftertryck eller utdrag av mantalslängd, som rekvireras av politiskt parti med representation i riksdagen, skall tillhandahållas utan lösen. För dylik expedition hade tidigare utgått lösen med två kronor och stämpel med en krona för varje ark. Ändringen hade föranletts av en framställning från de politiska riksdagspartierna om att avgiften för röstlängdsavskrifter för partiernas räkning skulle helt eller delvis borttagas. I sitt över de föreliggande motionerna avgivna

yttrande har statistiska centralbyrån framhållit, att anledningen till att avgiftsbefrielsen hänförts till mantalslängderna och icke till röstlängderna varit, dels att utdrag av mantalslängderna upptog personernas postadresser, vilket ej vore fallet med röstlängderna, och dels att det ansetts nödvändigt att undvika det dyrbara och tidskrävande manuella arbete med inprickning av bland annat rösträttshinder, som skulle erfordras, därest avskrifter av röstlängderna skulle lämnas.

Avgiften för ett exemplar av avskrift (eftertryck eller utdrag) av mantalslängden — avsedd att motsvara röstlängdsavskrift till politiskt parti — utgår sålunda för närvarande med endast stämpel motsvarande en krona för varje ark. För ytterligare exemplar utgår en sammanlagd avgift av tre kronor för varje ark, varav stämpel en krona och lösen två kronor.

Såsom ovan nämnts har i de föreliggande motionerna yrkats, att de politiska partierna skola erhålla ett exemplar av röstlängden utan stämpel. Med hänsyn till att partierna genom 1948 års ändring i lösenförordningen redan erhållit rätt att utan lösen utfå avskrift (utdrag eller eftertryck) i ett exemplar av mantalslängden, anser utskottet att en eventuell ändring i stämpelförordningen bör avse mantalslängden och icke röstlängden. Borttages stämpelavgiften å avskrift i ett exemplar av mantalslängden, som rekvireras av politiskt parti, skulle detta innebära att partierna erhöles de för valarbetet erforderliga längdavskrifterna helt kostnadsfritt, vilket torde ha åsyftats av motionärerna.

Partiernas rätt att utan lösen utfå avskrift av mantalslängden har begränsats till att gälla ett exemplar. För ytterligare exemplar ha partierna att i vanlig ordning erlægga lösen med två kronor för varje ark. Även i de föreliggande motionerna har yrkandet begränsats att avse rätt för partierna att stämpelfritt utfå ett exemplar av längden. Under utskottsbehandlingen har emellertid uttalats önskemål om att åtminstone i städerna ytterligare ett eller två exemplar skulle tillhandahållas avgiftsfritt. Behovet av flera avskrifter har uppgivits vara särskilt stort i Stockholm, Göteborg och Malmö, där valarbetets omfattning nödvändiggjorde att tillgång funnes till tre exemplar av längden. Från partiorganisationernas sida har framhållits, att även om avgiftsbefrielsen skulle utsträckas att avse mer än ett exemplar, stor försiktighet komme att iakttagas av partierna vid rekvisition av längdavskrifterna. Man vore nämligen medveten om det merarbete som rekvisitionerna vållade myndigheterna.

Statistiska centralbyrån har i sitt yttrande framhållit bl. a. att folkbokföringsorganens maskin- och personalstyrka dimensionerats icke efter sådana relativt sällan återkommande högbelastningar, som framställandet av nu ifrågakvarande avtryck av mantalslängderna medförde, utan mera i anslutning till de ordinarie arbetsuppgifterna. Centralbyrån, som väl beaktade de av motionärerna framförda synpunkterna, ansåge med hänsyn till arbetsförhållandena vid länsstyrelserna det icke vara möjligt att — utom i mycket begränsad omfattning — tillhandahålla partierna begärda utdrag av man-

talslängden i mer än ett exemplar. För att myndigheterna ej skulle överhövan betungas förelåge enligt centralbyråns mening även med avseende å detta exemplar ett starkt intresse av att partiorganisationerna noga övervägde sitt behov därav. Centralbyrån ansåge därför, att den spärr, som avgifter utövade, borde bibehållas. Därvid borde emellertid stämpelavgiften för första exemplaret bestämmas i närmare anslutning till framställningskostnaderna. I detta hänseende har centralbyrån föreslagit en avgift av 25 öre per sida. För ytterligare exemplar borde nu stadgade lösen- och stämpelavgifter bibehållas.

Representanterna för Stockholms stad ha framhållit, att de av statistiska centralbyrån anförda synpunkterna ägde tillämpning jämväl å förhållandena i Stockholm. Med nuvarande maskinella utrustning vore det sålunda icke möjligt för mantalsverket i Stockholm att leverera mer än högst fyra avskrifter.

I likhet med motionärerna anser utskottet det vara en samhällets angelägenhet att i möjligaste mån underlätta partiernas genomförande av valarbetet. Ur principiella synpunkter kan det sålunda enligt utskottets mening icke finnas något att invända mot att staten tillhandahåller partierna erforderliga längdutdrag avgiftsfritt. I anledning av det under utskottsbehandlingen uttalade önskemålet att partiorganisationerna i städerna skulle få rätt att kostnadsfritt rekvirera två eller i vissa fall tre exemplar får utskottet framhålla, att det enligt utskottets mening varit önskvärt att kunna tillmötesgå partierna i detta hänseende. Den tekniska utrustning, som för närvarande står till buds, torde emellertid icke medgiva större leverans än ett exemplar till varje parti. Under sådana förhållanden kan utskottet icke tillstyrka att avgiftsbefrielsen för berörda längdutdrag bestämmas att avse mer än det första exemplaret. Utskottet vill dock understryka angelägenheten av att vid den nu pågående översynen av folkbokföringsväsendet frågan om möjligheterna att tillgodose partiernas behov av att erhålla ett ökat antal exemplar av ifrågavarande avskrifter ägnas uppmärksamhet.

Motionärerna ha endast yrkat, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära att sådana åtgärder vidtagas, att syftet med motionerna skulle kunna tillgodoses. Med hänsyn till att en avgiftsbefrielse förutsätter ändring av stämpelförordningen torde det emellertid — därest partierna redan vid innevarande års kommunala val skola kunna tillhandahållas avgiftsfria exemplar — bli nödvändigt, att riksdagen under den nu pågående sessionen fattar beslut om sådan ändring. Utskottet får fördenskull föreslå riksdagen att antaga ett av utskottet utarbetat förslag till ändring av den i 3 § stämpelförordningen intagna tariffen, innebärande att politiskt parti med representation i riksdagen skall stämpelfritt erhålla ett exemplar av avskrift, eftertryck eller utdrag av mantalslängden.

Angående författningsförslagets utformning må anmärkas, att för rätten att åtnjuta avgiftsbefrielse uppställts det villkoret, att rekvisition skett en-

ligt av statistiska centralbyrån godkänd plan. Rörande den närmare innebörden härav får utskottet hänvisa till centralbyråns över motionerna avgivna yttrande. Därest riksdagen fattar beslut i enlighet med utskottets hemställan, förutsätter utskottet, att vid bestämmandet innevarande år av den tid inom vilken rekvisition senast skall vara gjord, hänsyn kommer att tagas till att riksdagens beslut icke kan föreligga förrän omkring den 1 april.

Såsom framgår av statistiska centralbyråns yttrande ombesörja länsstyrelserna i egenskap av länsbyråer för folkbokföringen tryckningen av nu ifrågakarande utdrag av mantalslängderna utom vad angår de tre största städerna. I Stockholm verkställer mantalsverket tryckningen. I Göteborg och Malmö tryckas utdragen av den lokala skattemyndigheten. De tryckande registren i Göteborg och Malmö ha genom särskilda avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan samt städerna överförts å städerna. I Stockholm har folkbokföringsanläggningen sedan gammalt tillhört staden. Därest riksdagen fattar beslut om sådan ändring av stämpelförordningen, att partierna erhålla rätt att rekvirera ett exemplar av mantalslängden kostnadsfritt, kommer detta att gälla jämväl längder, som rekvireras i Stockholm, Göteborg och Malmö. Vid sådant förhållande torde frågan om ersättning av statsmedel för städernas framställningskostnader få beaktas vid kommande uppgörelser mellan staten och städerna rörande kostnaderna för de tryckande registren.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 323 av herr Andrén m. fl. och II: 283 av herr Hjalmarson m. fl. antaga följande

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Häri genom förordnas, att 3 § förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

3 §.

I avseende på expeditionernas förseende med stämpel gäller, med de här nedan i 6 och 7 §§ nämnda undantag och med iakttagande av vad i 4 § stadgas om inteckningskontrollstämpel, denna tariff:

¹ Senaste lydelse se 1949: 421.

Innehållet i det av statistiska centralbyrån över motionerna avgivna yttrandet.

Genom kungörelsen den 16 april 1948 (nr 184) har i förordningen angående expeditionslösen införts bestämmelsen, att avskrift, eftertryck eller utdrag av *mantalslängd*, som rekvireras av politiskt parti med representation i riksdagen skall tillhandahållas utan lösen å första exemplaret men däremot mot en lösen av två kronor för varje ark av varje ytterligare exemplar som rekvireras.

Att avgiftsbefrielsen hänfördes till utdrag ur mantalslängderna hade i huvudsak två skäl. Dels upptaga dessa personernas postadresser, vilket ej är fallet med röstlängderna. Dels ansågs det önskvärt att undvika det dyrbara och tidskrävande manuella arbete med inprickning av rösträttshinder m. m., som skulle erfordras, därest avskrifter av röstlängderna skulle lämnas. De levererade utdragen upptogo emellertid röstlängdernas personbestånd; de kollationerades dock icke.

Dessa utdrag framställdes år 1948 å 45 gr postpapper, format 240×420 mm, utan förtryck i form av vägledande rubriker eller inrutade fält för plåtavtrycken. Varje rekvirent erhöll i stället genom statistiska centralbyrån kostnadsfritt ett meddelande innehållande exempel på plåtavtryck jämte redogörelse för innebörden av uppgifterna i plåtavtrycken. De olika plåtavtrycken särskiljdes av en kort linje, som framställdes vid adresstryckningen (se bifogade prov¹). Papperet var hållslaget i ena marginalen.

Pappersvikten, 45 gr pr m², valdes i syfte att erhålla ett så tunt papper att åtminstone 3 exemplar skulle kunna erhållas i en tryckningsomgång.

Formatet 240×420 mm, som skiljer sig något från standardformatet A 3 (297×420), valdes med hänsyn till de möjligheter som vid tidpunkten i fråga stodo till buds för erhållande av snabb pappersleverans och till intresset att ernå största möjliga pappersbesparing. Tiden medgav icke utförande av något blankettryck. På grund av de svårigheter anbringande av sådant tryck å stora blanketter med tunt papper erbjöd för leverantören (Statens Reproduktionsanstalt) torde sådant tryck ha uteslutits även om tidsnöd icke förelegat.

Adresstryckning utfördes å allenast en sida av blanketten dels emedan arbetet härigenom kunde bedrivas snabbare, dels emedan papperets kvalitet icke medgav anbringande av plåtavtryck på båda sidor. Varje blad upptog i genomsnitt 18 avtryck (= det antal som rymmes å en sida å blanketten till mantalslängd).

I allmänhet torde år 1948 hava rekvirerats endast ett exemplar för varje parti. Såvitt härstädes är känt rekvirerades ej i något fall tre exemplar. I intet fall beställdes hos länsstyrelserna för en och samma kommun utdrag ur mantalslängden av flera än fyra av partierna.

Genom tillmötesgående från partiernas riksorganisationer erhöll centralbyrån till ledning för arbetets planläggning uppgifter om de kommuner, för vilka lokalorganisationerna önskade utdrag av mantalslängderna. Dessa

¹ Här ej avtryckt.

uppgifter sammanställdes av centralbyrån länsvis och överlämnades till länsstyrelserna jämte sammanställningarna och en av centralbyrån utarbetad promemoria med vissa anvisningar rörande arbetet. På grundval av de gjorda sammanställningarna kunde centralbyrån planera arbetet och bedöma pappersåtgången samt centralt föranstalta om den erforderliga papperskvantitetens anskaffande.

Med kopiepapper av typ, som användes vid tryckning av bl. a. inkomst- och debiteringslängder, kunde man i varje tryckning erhålla ett original och två kopior av fullgod beskaffenhet. Partiernas riksorganisationer godkände dock prov å en samtidigt framställd tredje kopia, ehuru denna var mindre tillfredsställande. Härigenom underlättades tryckningsarbetet betydligt. Centralbyrån gjorde emellertid ansträngningar att anskaffa och tillhandahålla länsstyrelser, som hade att i mera avsevärd omfattning framställa fyra exemplar i en tryckning, ett kopiepapper, som lämnade bättre skrift å det fjärde exemplaret. I anvisningarna fästes länsstyrelsernas uppmärksamhet på vikten av att blad med god och sämre skärpa i trycket rättvist fördelades mellan partierna.

Vid bedömande av motionerna utgår centralbyrån från att i huvudsak samma grunder och förfaringssätt som år 1948 kunna få tillämpas innevarande år vid de politiska partiernas förseende med längder till hjälp vid valarbetet. Särskilt vill centralbyrån framhålla vikten av att dessa längder få tillhandahållas i form av okollationerade och obestyrka utdrag ur mantalslängderna, upptagande endast röstlängdernas personbestånd och utan angivande av rösträttshinder samt tryckta å papper utan formulärtryck i kvalitet och format, som centralbyrån äger bestämma i syfte att möjliggöra framställning av flera exemplar i en och samma tryckningsomgång; länsstyrelserna böra ej vara pliktiga att utföra tryckning å papper, som eventuellt tillhandahålles av politiskt parti.

Såsom synnerligen betydelsefullt må vidare framhållas, att arbetsmängden blir känd i god tid, så att papper hinner anskaffas och erforderlig planering av arbetet kan ske. Det synes vara av intresse för partierna att längderna ställas till förfogande så snart som möjligt. Detta sammanfaller med folkbokföringsmyndigheternas intresse av att tryckningsarbetet kan påbörjas så tidigt som ordinarie arbetsuppgifter det medgiva. För att tryckningsprogrammet skall kunna genomföras utan alltför stora risker för misslyckanden och utan alltför stora rubbningar i den ordinarie arbetsgången, är det enligt centralbyråns bedömande nödvändigt, att erforderligt papper finnes tillgängligt å länsstyrelserna senast i början av april. Enligt vad centralbyrån under hand inhämtat förutsätter detta att papperet beställts senast den 15 mars. I sin tur medför detta, att partierna måste hava angivit sina önskemål hos centralbyrån å sådan tid före sagda datum, att erforderliga beräkningar hinna verkställas.

De avgifter, som hittills utgått och från vilka befrielse nu begäres, torde hava haft till syfte — utom att bereda statsverket gottgörelse för framställningskostnader — att verka återhållande i fråga om anspråken på statsmyndigheterna att tillhandahålla expeditioner.

Vad i motionerna anföres därom, att de tekniska hjälpmedel, som nu finnas, medgiva utskrift av vallängder till så relativt begränsade kostnader, att man i detta sammanhang torde kunna ha rätt att bortse från dem, belyses av nedan återgivna beräkningar. Härtill bör emellertid anmärkas, att folkbokföringsorganens maskin- och personalstyrka dimensionerats icke efter sådana relativt sällan återkommande högbelastningar, som nu ifrågasvarande arbetsuppgifter medföra, utan mera i anslutning till de ordinarie arbetsuppgifterna.

Till följd av bl. a. växlingar från tid till annan i de ordinarie tryckningsarbetenas omfattning föreligga emellertid — i olika grad vid skilda tider av året och hos olika länsstyrelser — vissa reservmarginaler för extra arbeten sådana som de ifrågavarande. Dessa reservmarginaler, vilka i år torde behöva tagas i anspråk jämväl för adresstrykning på s. k. röstkort efter beställningar från kommuner i större utsträckning än år 1948, torde emellertid för tillgodoseende av partiernas ifrågavarande anspråk behöva i stor utsträckning förstärkas genom att skiftarbete anordnas vid tryckmaskinerna.

Centralbyrån, som väl beaktar de av motionärerna framförda synpunkterna, anser med hänsyn till arbetsförhållandena vid länsstyrelserna det icke vara möjligt att — utom i mycket begränsad omfattning — tillhandahålla partierna begärda utdrag av mantalslängder i mer än ett exemplar. För att myndigheterna ej skola över hövan betungas föreligger även med avseende å detta exemplar ett starkt intresse av att vederbörande partiorganisation noga överväger sitt behov därav. Centralbyrån anser därför, att den spärr, som avgifter utöva, bör bibehållas. Därvid bör emellertid stämpelavgiften för första exemplar bestämmas i närmare anslutning till framställningskostnaderna. För ytterligare exemplar böra nu stadgade lösen- och stämpelavgifter bibehållas.

Till undvikande av missförstånd må framhållas, att med första exemplar i detta sammanhang icke förstås originalexemplar utan det ena av flera av samma partiorganisation för en kommun beställda exemplar. En gradering av avgifterna, allteftersom levererat exemplar är original, första kopia, andra kopia etc., bör med hänsyn till de praktiska svårigheterna vid tillämpningen enligt centralbyråns mening icke föreskrivas.

Vid beräkningen av statsverkets självkostnadspris utgår centralbyrån från ovan angivna förutsättningar. Representanter för partiernas riksorganisationer hava vid underhandsförfrågningar förklarat sig icke hava något att erinra mot att längdudragen innevarande år utföras på samma sätt som år 1948.

1. Papperskostnader.

Kostnaden för 1 000 blad sådant papper i format 240 × 420 mm, som då användes, utgör för närvarande inklusive hålslagning ca 13 kr. eller för två blad, rymmande tillhopa 36 avtryck, ca 2,6 öre.

2. Tryckningskostnader m. m.

Kostnaderna för tryckning, expediering, arbetsledning m. m. (papperskostnaderna ej inräknade) äro för varje kommun beroende av det antal begärda exemplar, som kunna framställas i en tryckning, men synas kunna beräknas till i genomsnitt ca 34,3 öre per två blad rymmande sammanlagt högst 36 avtryck i originalexemplar eller kopia.

3. De totala självkostnaderna m. m.

Användes papper av lägre kvalitet utan förtryck synas sålunda de totala självkostnaderna för papper och adresstrykning komma att uppgå till sammanlagt ca 37 öre eller till i det närmaste 1 öre per avtryck i originalexemplar eller kopia.

Vad härovan anförts har närmast avseende å länsstyrelserna men torde i huvudsak kunna anses gälla även beträffande de lokala skattemyndigheterna i Göteborg och Malmö, vilka för dessa städer föra tryckande register enligt samma system som länsstyrelserna.

Mantalsverket i Stockholm för sedan gammalt tryckande register enligt annat system. Enligt vad centralbyrån därifrån inhämtat under hand, anser man sig där icke kunna utan kostnadskrävande extra anordningar, om vilkas genomförbarhet dessutom tvivel uttalats, leverera flera än fyra utdrag av mantalslängden, d. v. s. ett exemplar till vart och ett av fyra partier. Det synes emellertid hittills icke hava förekommit, att hos mantalsverket, som fört tryckande register under avsevärt längre tid än länsstyrelserna, dylika handlingar rekvirerats av ens så många partier, ej heller att något parti rekvirerat mer än ett exemplar.

Mantalsverkets framställningskostnader för ifrågavarande utdrag, omfattande i huvudsak stadens hela befolkning i röstberättigade åldrar, synes växla efter antalet i en tryckning framställda exemplar mellan 1,25 och 0,8 öre per namn. Genomsnittskostnaden synes lågt räknat kunna uppskattas till samma belopp, som även angivits för länsstyrelsernas vidkommande, eller sålunda till omkring 1 öre per avtryck i originalexemplar eller kopia.

Enligt lösen- och stämpelförordningarna beräknas avgifterna per ark. Angående vad som i förevarande sammanhang borde förstås med ark uttalades i Kungl. Maj:ts proposition den 9 maj 1947 (nr 307) å s. 59 följande:

»I detta sammanhang bör omnämnas att det vid upprättande av nya formulär för ifrågavarande längder av tekniska skäl visat sig erforderligt att vidtaga en sådan anordning, att varje uppslag i längden sammansättes av två blad; vardera bladet upptager å ena sidan högerdelen av ett uppslag och å andra sidan vänsterdelen av nästföljande uppslag. Vid beräkning av lösen och stämpel har fråga uppstått, huruvida varje sådant blad skall räknas som ett ark. Ett dylikt betraktelsesätt torde emellertid ej vara riktigt. Varje ark enligt äldre formulär omfattar två hela uppslag, ett å vardera sidan, och det torde stå i överensstämmelse härmed att två blad av nyssnämnda beskaffenhet räknas såsom ett ark. Särskild föreskrift härom torde ej erfordras.»

Formulär till den del av mantalslängden, varom här är fråga — den så kallade personella liggaren — fastställes med stöd av 13 § 4 mom. mantalskrivningskungörelsen den 25 augusti 1947 (nr 654) och 46 § 4 mom. kungörelsen den 30 juni 1948 (nr 621) angående folkbokföringen i Göteborg av statistiska centralbyrån i egenskap av riksbyrå för folkbokföringen. Däremot fastställer överståthållarämbetet med stöd av 53 § 1 mom. kungörelsen den 19 december 1947 (nr 944) angående folkbokföringen i Stockholm formulär till mantalslängden för denna stad. Det av överståthållarämbetet fastställda formuläret avviker från det av centralbyrån fastställda formuläret för riket i övrigt.

Ett uppslag enligt det av centralbyrån fastställda formulär, som gällde vid tiden för ovan återgivna uttalanden i propositionen 307/1947, upptog å vänstersidan plats för 18 avtryck av det tryckande registret, varje avtryck avseende en person. Högersidan var helt reserverad för anteckningar av den lokala skattemyndigheten. Varje ark upptog alltså utrymme för 36 avtryck samt därutöver två sidors anteckningsutrymme. Med hänsyn till bl. a. att erfarenheterna visat, att detta anteckningsutrymme endast till ringa del kommit till användning, fastställde centralbyrån nytt formulär den 29 april 1949. Enligt detta formulär finnes å varje sida av ett blad plats för 18 avtryck jämte det anteckningsutrymme som numera anses erforderligt. Å varje sida rymmes således allt som förut ansetts kräva två sidor; med andra ord: en sida motsvarar numera ett uppslag enligt det förra formuläret. Om ett ark fortfarande skulle anses motsvara två blad, skulle detta medföra, att för 72 avtryck icke skulle utlagas högre avgift än förut för 36 avtryck; i praktiken skulle sålunda det nya formulärets fastställande innebära en sänkning

av de stadgade avgifterna med hälften. På grund härav har centralbyrån kommit till den uppfattningen, att ett sådant blad, såsom numera omfattande två hela uppslag, i enlighet med det ovan återgivna uttalandet bör anses såsom ett ark. Denna uppfattning har delgivits länsstyrelserna.

I Stockholm upptager mantalslängden 15 avtryck på varje sida.

Såsom ovan anförts kan emellertid å det papper, som bör komma till användning för ifrågavarande utdrag, tryck utföras endast å en sida, medan den andra måste lämnas blank. Detta gäller även beträffande Stockholm. Till förebyggande av tveksamhet i såväl förevarande som andra liknande fall förordar centralbyrån sådan ändring av avgiftsbestämmelserna, att till grund för avgiftsberäkningen läggas ej arket utan varje sida, varå tryck förekommer. Därest riksdagen skulle bifalla detta förslag, torde motsvarande beräkningsgrund böra i samma hänseende införas i förordningen angående expeditionslösen.

Stämpelns belopp för första exemplar synes lämpligen böra bestämmas till 25 öre för varje sida, vilket innebär en minskning av nu gällande stämpelavgift med halva beloppet. Såsom ovan anförts bör stämpelavgiften för ytterligare exemplar utgå med oförändrat belopp, det vill säga — om sidan i stället för arket lägges till grund för beräkningen — med 50 öre för varje sida, varå tryck förekommer.

Centralbyrån har med det ovan anförda närmast avsett förhållandena år 1950. Nästa gång frågan vinner aktualitet torde bliva om två år.

Om riksdagens beslut får karaktären av en ändring i stämpelförordningen, skulle detta otvivelaktigt vara av stort värde genom att utgångsläget då vore vid nästa val på förhand klart för partierna och folkbokföringsmyndigheterna. Man skulle slippa att återuppleva den synnerligen beträngda situation som nu föreligger. Centralbyrån anser sig emellertid i detta sammanhang böra nämna, att folkbokföringsväsendet nu är föremål för allmän översyn genom särskilda sakkunniga samt att denna översyn säkerligen måste omfatta även frågan om de så kallade länsbyråernas arbetskapacitet. Därest denna befinnas kunna tillräckligt ökas, ändras förutsättningarna såtillvida, att spärravgifter bli mindre erforderliga för länsbyråernas skydd mot anspråk på expeditioner, vilkas tillgodoseende skulle överstiga deras förmåga. Centralbyrån kan dock givetvis ej yttra sig om, huruvida de sakkunnigas utredning kan hinna avsätta praktiska resultat i sådan riktning före nästa allmänna val.

Följande förslag till ändring i stämpelförordningen utgår — ehuru detta ej kan komma till uttryck i de lapidariska bestämmelserna i tariffen — från de förutsättningar, som ovan angivits efter redogörelsen för förfarandet år 1948. Det bör dock framhållas, att då där angivits, att partiernas önskemål skola vara delgivna centralbyrån före den 15 mars, detta innebär ett uppskov med hänsyn till de föreliggande särskilda omständigheterna. Normalt böra dessa önskemål hava delgivits centralbyrån före den 1 januari det år, då val skall äga rum.

Förslag till ändring i stämpelförordningen.

	Avd. 1	Avd. 3
Mantalslängd — — — upprättad		
som enligt av statistiska centralbyrån godkänd plan rekvireras av politiskt parti med representation i riksdagen för varje sida, upptagande avtryck av det tryckande registret,		
i första exemplaret	0,25	0,25
i varje ytterligare exemplar som rekvireras	0,50	0,50
som eljest begäres; lika med avskrift		

Då centralbyrån i den föreslagna tariffen infört belopp även under första avdelningen har detta skett med tvekan angående vad härutinnan skall anses såsom riktigt. Länsstyrelserna trycka ifrågavarande utdrag i egenskap av länsbyråer för folkbokföringen även såvitt angår magistratsstäderna inom vederbörande län. I Göteborg och Malmö tryckas utdragen däremot av den lokala skattemyndigheten. I Stockholm verkställer mantalsverket tryckning. Enligt uttalande i propositionen 307/1947 s. 62 torde mantalsverket böra anses såsom en avdelning av den lokala skattemyndigheten. Å s. 64 i samma proposition har berörts frågan, huruvida lokal skattemyndighet i stad med egen uppbördsförvaltning, »d. v. s. kronokamreraren», är hänförlig till statsmyndighet, som avses i stämpelförordningen. Härom uttalas, att till den del kronokamrerare fullgör sådana uppgifter, som författingsenligt ankomma på lokal skattemyndighet, kronokamreraren är att betrakta såsom sådan till statsförvaltningen hörande myndighet i stad, varom förmåles i första avdelningen i 1 § stämpelförordningen.

Det torde få anses ankomma på lokal skattemyndighet såsom mantals-skrivningsförrättare enligt 33 § folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469) att utfärda avskrift eller utdrag av mantalslängd åtminstone i sådana fall, då länsbyrå icke kan trycka handlingen (se härom uttalanden å s. 59 i nyssnämnda proposition). Här föreligger emellertid, med hänsyn till den avsedda planläggningen av arbetet, snarast en länsbyrå för folkbokföringen tillkommande arbetsuppgift.

Med stöd av 56 § folkbokföringsförordningen har Kungl. Maj:t förordnat, att det tryckande registret för envar av städerna Göteborg och Malmö skall föras av den lokala skattemyndigheten. I anslutning därtill hava mellan Kungl. Maj:t och kronan samt städerna träffats avtal om de ekonomiska villkoren, varav avskrifter här biläggas¹; avtalen hava sedermera prolongerats i avbidan på resultatet av den pågående översynen av folkbokföringsväsendet. Med anledning av propositionerna den 27 september 1946 (nr 340) och den 11 april 1947 (nr 213) har riksdagen bemyndigat Kungl. Maj:t att sluta avtalen.

Enligt 2 § kungörelsen den 19 december 1947 (nr 944) angående folkbokföringen i Stockholm skall vad i folkbokföringsförordningen stadgas om länsbyrå för folkbokföringen avse mantalsverket. Mellan kronan och staden har emellertid ännu icke träffats någon uppgörelse om de ekonomiska villkoren; vid en blivande uppgörelse torde dock kunna förväntas, att staden, som för närvarande bestrider kostnaderna för det tryckande registret, kommer att ställa vissa ersättningskrav på statsverket.

Med hänsyn till det anförda och till stadgandet i 56 § sista stycket folkbokföringsförordningen synes kunna ifrågasättas, huruvida icke dylik lokal skattemyndighet är att betrakta såsom myndighet i stad, varom förmåles i första avdelningen i 1 § stämpelförordningen, även till den del myndigheten fullgör sådana uppgifter, som ankomma på länsstyrelse i egenskap av länsbyrå för folkbokföringen. Det synes nämligen icke vara konsekvent, att för utfående av viss expedition, som upprättas av länsbyrå för folkbokföringen, olika villkor skulle gälla allt eftersom länsbyrå är länsstyrelse eller lokal skattemyndighet i någon av dessa tre städer. Vissa undantag från denna princip torde dock böra göras. Det framgår nämligen av propositionerna 340/1946 och 213/1947, att ett betydelsefullt motiv för städerna, då dessa velat åtaga sig att föra det tryckande registret, varit att registret skulle få användas även för vissa rent kommunala ändamål. Handlingar tryckta i sådant intresse synes icke böra stämpelbeläggas.

¹ Ej avtryckta här.

Såvitt centralbyrån är riktigt underrättad uttogos emellertid år 1948 för de ifrågavarande utdragen i de tre städerna icke stämpelavgifter utan ersättning med särskilt avtalade belopp, i huvudsak avsedda att täcka framställningskostnaderna. Detta synes antyda en annan grunduppfattning hos städerna än den centralbyrån givit uttryck åt. Det torde också för dem ha framstått som enda sättet att få gottgörelse för framställningskostnaderna, eftersom lösen ej kunde debiteras och gottgörelse i annan form ej gärna kunde uttagas jämte stämpelavgift.

Den väckta frågan synes sålunda i sig inbegripa spørsmålet, huruvida städerna — därest partierna anses böra erhålla ifrågavarande handlingar kostnadsfritt eller mot allenast viss stämpelavgift — kunna anses berättigade till gottgörelse av statsverket för sina kostnader.
